

LIETUVOS SOCIALDEMOKRATŲ PARTIJOS PROGRAMA

Saugi, solidari ir laiminga Lietuva

I. MŪSŲ VERTYBĖS

1. Lietuvos socialdemokratų partija yra ištikima socialdemokratinėms vertybėms, principams ir tikslams. Laisvė, lygios galimybės, socialinis teisingumas bei solidarumas – mūsų politinės veiklos vertybinės gairės.

2. Mes įsitikinę, kad:

- didžiausia visuomenės vertybė yra žmogus, jo laisvės, teisės ir pareigos, saugumas, gyvenimo kokybė, sveikata ir išsilavinimas. Dėl to pasisakome už socialinį teisingumą, galimybių lygybę, žmonių ir tautų laisvę, demokratiją, nacionalinį saugumą ir tvarią aplinką, nes tai yra oraus žmogaus gyvenimo pamatas;
- pagrindinis tikslas - sukurti gerovės valstybę ir laimingą visuomenę. Tai įmanoma užtikrinant visuotinai prieinamą ir sparčią ekonomikos, kultūros, mokslo ir technologijų, švietimo, sveikatos priežiūros bei aplinkosaugos pažangą.
- svarbiausias prioritetas – investicijos į žmogų. Į visų žmonių, ypač jaunimo, švietimą bei lavinimą, kuriant geras gyvenimo bei darbo sąlygas čia, Lietuvoje.

3. Atsižvelgdami į pasaulyje vykstančias ekonomines, geopolitines, socialines ir technologines permainas ir išmaniosios visuomenės formavimąsi, siekdami visapusiškos demokratijos, kiekvieno žmogaus gyvenimo saugioje solidarioje ir laimingoje visuomenėje, pasisakome už:

- žmogų ir gamtą tausojančią plėtrą;
- sveikatos apsaugos užtikrinimą visiems;
- efektyvią ir savalaikę socialinę pagalbą
- kūrybinės ir išmaniosios visuomenės ugdymą;
- efektyvų modernių technologijų panaudojimą sprendžiant visuomeninius, socialinius ir ekonominius iššūkius;
- visuotinį gyventojų užimtumą;
- nacionalinio saugumo užtikrinimą visomis reikalingomis priemonėmis;
- tautinės bei kultūrinės tapatybės išsaugojimą ir puoselėjimą.

4. Mes siūlome Lietuvai socialdemokratinėmis vertybėmis grindžiamą politinę, ekonominę, socialinę ir kultūrinę demokratiją, nes tik esant šių demokratijos formų visumai įmanoma sukurti socialinės gerovės visiems valstybę, saugią, solidarią ir laimingą visuomenę.

5. Socialdemokratai įsitikinę, kad pagrindinės žmogaus teisės ir laisvės kyla iš paties žmogaus. Negalima žeminti ar diskriminuoti žmogaus ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų.

6. Žmogus gyvena vienovėje su aplinka ir visuomene, jas veikia ir yra jų veikiamas. Jo asmens orumas ir pasirinkimo laisvė geriau pasireiškia tada, kada jis yra materialiai aprūpintas. Kiekviena demokratinė santvarka turi nuolat ieškoti sprendimų, padedančių sukurti sąlygas žmonėms būti materialiai apsirūpinusiems, neleidžiančias žeminti žmogaus orumo, skatinančias jo galimybių įgyvendinimą.

7. Socialdemokratai laikosi nuostatos, kad žmogaus moralinė laisvė yra svarbiausia vertybė. Materialiai ir dvasiškai nepriklausomas žmogus gali ugdyti savo sugebėjimus, išreikšti savo laisvą pasirinkimą. Asmens laisvė nesuderinama su diktatūros, totalitarizmo, religinio fundamentalizmo ar radikalios nacionalizmo propagavimu.

8. Socialdemokratų ekonominės, socialinės ir kultūrinės politikos pagrindinis uždavinys – sudaryti sąlygas žmonių gebėjimams atsiskleisti ir juos panaudoti bendrai socialinei gerovei kurti bei asmenybės poreikiams tenkinti. Socialinis teisingumas reikalauja šalinti asmens diskriminaciją, padėti žmogui, turinčiam fizinių, protinių ar socialinių sunkumų. Galimybių lygybė pripažįsta visų žmonių vertę ir yra pagrindinė asmens raiškos sąlyga.

9. Rinkos santykius išreiškiantis konkurencijos principas turi būti papildytas solidarumo principu. Solidarumas – tai būdas apsidrausti nuo neigiamų veiksnių ir galimybė užtikrinti veiksmingą asmeninių teisių gynimą per socialinį dialogą. Solidarumo įgyvendinimo priemonės apima mokesčių ir finansų sistemos svertus, rinkos reguliavimo mechanizmus socialinės gerovės reikmėms, socialinės politikos instrumentus ir kita. Socialdemokratams pasisako už socialiai orientuotą rinkos ekonomiką, bet ne rinkos visuomenę. Tuo skiriamės nuo dešiniųjų partijų. Mes siekiame individualumo ir bendruomeniškumo, konkurencijos ir solidarumo, laisvės ir atsakomybės pusiausvyros.

10. Laisvė, socialinis teisingumas, saugumas, solidarumas ir tolerancija visiškai atsiskleidžia, kai vienas kitą papildo ir praturtina. Laisvė be lygių galimybių užtikrinimo išsigimsta į privilegijas. Beatodairiškas lygybės principo diegimas be individo tobulėjimo ir laisvės užtikrinimo baigiasi prievarta ir diktatūra. Ten, kur laisvės ir teisingumo principai įgyvendinami be žmonių solidarumo, nesukuriamą jų orumą atitinkanti visuomenė.

11. Nuosavybės formų įvairovė įgalina geriausiai tenkinti sudėtingus valstybės ir visuomenės poreikius. Privati, valstybės, savivaldybių, kooperatinė, bendruomenių nuosavybė gali tarnauti teikiant reikalingas viešąsias paslaugas. Socialdemokratams akivaizdu, kad rinkos konkurencinės jėgos gali paklusti keliamiems visuomenės tikslams: visuotiniam užimtumui, teisingesniai persikirstymui, gamtą ir žmogų tausojančiai raidai. Konkurencinė priešprieša gali ir turi būti keičiama konkurencingu bendradarbiavimu.

12. Socialdemokratams laikosi nuostatos, kad valstybė privalo veikti skaidriai, efektyviai ir profesionaliai, o didelis žmonių pasitikėjimas valstybės institucijomis yra vienas iš esminių socialdemokratų siekių. Atsakingas valdžios veikimas – geriausia visuomenės stabilumo garantija.

13. Demokratinė reformų kelias – ilgas, bet jis vienintelis užtikrina tvarią valstybės raidą. Šiuolaikinėje visuomenėje viskas taip glaudžiai tarpusavyje susiję, kad reforma yra vienintelis demokratinis visuomeninių reiškinų keitimo būdas. Reforma visada išsaugo derinimo, tobulinimo ir socialinio kompromiso galimybes bei užtikrina mažumos teisę ginti savo nuomonę.

14. Socialdemokratija yra judėjimas už gerovę, laisvę, socialinį teisingumą ir taiką. Tai – judėjimas už aukštesnę demokratijos formą – saugią, solidarią ir laimingą visuomenę, siekiant pagerinti gyvenimo sąlygas visiems ir kiekvienam.

15. Aiškiai suformuluotos ir suprantamos teisės, pareigos ir atsakomybė visiems (žmonėms, valdžiai, verslui, žiniasklaidai, profesinėms sąjungoms, nevyriausybinėms organizacijoms) sukurs naują socialinę mūsų visuomenės sanglaudą ir suteiks galimybę visiems dalyvauti, prisidėti prie gerovės kūrimo ir gauti naudos iš viešųjų gėrybių augimo.

16. Visuomenei yra būtinos pažangios politinės jėgos, užsibrėžusios siekti gerovės valstybės bei saugios, solidarios ir laimingos visuomenės ir neiškrypstančios iš šio kelio. Tik turint ilgalaikius tikslus galima parengti veiksmingas priemones naujiems politiniams siekiams įgyvendinti. Mes - socialdemokratams - pateikiame tokį ryžtingą planą šioje programoje.

II. MŪSŲ ESMINIAI TIKSLAI LIETUVOS SĖKMEI

Dirbanti Lietuva

17. Socialdemokratų vertybės ir veiksmai kyla iš etinės nuostatos, kad tikslas gali būti tik žmogus. Materialusis turtas ir gamyba yra tik priemonė žmogaus gerovei kurti. Mūsų siekis – visiškai užimtumas, kai žmogui, atleistam iš darbo, sudaromos sąlygos ir teikiama pagalba vėl įsidarbinti per protingą laiko tarpą. Lietuva privalo išnaudoti kiekvieno žmogaus talentus ir įgūdžius bei juos kurti ir tobulinti. Tai Lietuvos kelias gerovės visiems ir laimingesnės visuomenės link. Turi būti užtikrintas aukštos kokybės užimtumas. Socialdemokratams įsipareigojama sukurti ir įgyvendinti darbo visai visuomenei programą, kurią įgyvendinus valstybėje būtų užtikrinta kokybiškų ir efektyvių darbo vietų pasiūla ir paklausa, asmenų judėjimas tarp profesijų bei valstybei reikiamų specialistų parengimas. Stabili gerovės valstybė be visiškai užimtumo negalima. Darbo rinkos dinamiškumas turi išaugti naudojant paramos, darbo saugumo ir skatinimo priemones visais žmogaus darbo karjeros laikotarpiais.

18. Socialdemokratams ypač didelį dėmesį skirs jaunimui. Kokybiškas ir prieinamas švietimas, paramos pradedant savarankišką gyvenimą programos, prieinamas pirmasis būstas, užtikrintos darbo vietos, šeimos ir darbo suderinamumas, tai mūsų garantija jauniems žmonėms.

19. Darbo rinkoje turi pakakti vietos ir jaunam, ir senam, kurių patirtis labai reikalingai jaunimui. Todėl senjorams turi būti sudarytos sąlygos dirbti ir realizuoti save išgyvendinant bet kokią diskriminaciją dėl amžiaus.

20. Kūrybiškas ir kokybiškas darbas yra pagrindinė vertybė ir gerovės šaltinis. Lietuva turi tapti produktyvaus ir kokybiško darbo šalimi, kurios gyventojams nereikėtų ieškoti darbo svetur. Dėl to visokeriopai reikia remti aukšto produktyvumo kokybiškų darbo vietų kūrimą, kvalifikacijos kėlimą ir persikvalifikavimą, mokymąsi visą gyvenimą, kad būtų pasiektas kuo didesnis gyventojų užimtumas. Asmuo turi teisę aktyviai dalyvauti socialiniame gyvenime bei darbo procese. Jo pareiga yra pasinaudoti mokymosi ir kvalifikacijos kėlimo programų teikiamomis bei žmogiškųjų ir socialinių išteklių plėtros galimybėmis. Jo atsakomybė – būti socialinės pažangos dalyviu.

21. Darbo pajamos turi garantuoti lėšas, būtinas oriam gyvenimui. Garantuosime, kad dirbantis žmogus nepakliūtų į skurdą. Dėl šios priežasties įsipareigojame skatinti aukštą pridėtinę vertę kuriančių darbo vietų steigimą, kolektyvinių susitarimų dėl darbo apmokėjimo sudarymą bei tobulinti biudžetinių darbo apmokėjimo sistemą.

22. Socialinis dialogas ir partnerystė – priemonė siekti efektyvesnės gamybos ar vienodai padalyti sunkumų naštą tarp verslo ir darbo. Profesinės sąjungos ir darbdavių organizacijos Lietuvoje dirbs kartu, kad pajėgtų įgyvendinti pokyčius ir patenkintų tiek darbuotojų, tiek verslo interesus. Valdžia taip pat dalyvaus šiame procese. Socialinis dialogas ir bendradarbiavimas su darbdavių organizacijomis ir profesinėmis sąjungomis yra vienas svarbiausių uždavinių, užtikrinant žmonių teises, didinant užimtumą, gerinant darbo kokybę bei užtikrinant socialinę taiką.

23. Vien verslo skatinimas nesudarys sąlygų tvariam šalies ūkio augimui. Būtina aktyvi užimtumo ir žmogiškųjų išteklių plėtros politika, kad kiekvienas norintis ir galintis dirbti mūsų šalies žmogus galėtų įgyti reikalingus gebėjimus ir rastų, kur juos pritaikyti, o gyventojų ekonominis aktyvumas didėtų. Esame už tokią valstybės socialinę politiką, kurios prioritetas yra žmonių užimtumas.

Prieinamas ir kokybiškas išsilavinimas

24. Socialdemokratai laikosi pozicijos, kad investicijos į žmogų – svarbiausias socialinės gerovės plėtros kelias, o švietimas ir mokymasis visą gyvenimą – visuomenės pažangos variklis. Valstybė privalo nuolat investuoti į žmonių įgūdžių ir žinių gilinimą. Kūrybiškumo skatinimas gali užtikrinti šalies pažangą. Lietuva turi tapti kūrybinės ir žinių visuomenės šalimi.

25. Vaikų ir jaunuolių kūrybiškumo ugdymas sudarys prielaidas kūrybiniam viduriniajam visuomenės sluoksniui Lietuvoje formuotis. Mes įsitikinę, kad Lietuvos pažangos esmine jėga turi tapti ne vartotojiška, bet kūrybinė vidurinioji mūsų visuomenės klasė.

26. Vienas iš kertinių išsilavinusios ir kultūringos visuomenės pagrindų – darni ir vaikais besirūpinanti šeima, kuriai valstybė sudaro pačias palankiausias sąlygas auginti vaikus ir juos auklėti. Dėl šios priežasties socialdemokratai nedviprasmiškai remia apgalvotą šeimos politiką, siekį vaikų auginimą derinti su darbu bei poreikį nuosekliai didinti investicijas į šią sritį.

27. Siekiant kokybiško išsilavinimo pirmiausia reformuosime visą ikiniuniversitetinį švietimą. Lietuvos vaikai nusipelnė mokytis XXI amžiaus mokyklose mokomi XXI amžiaus mokytojų. Šiam tikslui pasiekti reikia įgyvendinti tris uždavinius – efektyviai reorganizuoti mokyklų tinklą, reformuoti mokytojų parengimą ir užtikrinti ženklų mokytojų atlyginimų didinimą. Socialdemokratai įsipareigoja imtis esminių permainų šioje srityje.

28. Įgyvendinsime jauno žmogaus „gyvenimo pradžios“ koncepciją, kuria būtų užtikrintas kuo sklandesnis perėjimas iš mokslo vidurinėse mokyklose į aukštojo mokslo studijas, įėjimą į darbo rinką, šeimos sukūrimą. Nuolat atliksime jaunimo situacijos tyrimus. Sukursime programas, skatinančias pilietiškumo ir visuomeninio solidarumo vertybių ugdymą.

29. Dinamiškame dabarties pasaulyje šalies gebėjimas keistis – pagrindinė valstybės išlikimo ir tobulėjimo sąlyga. Ugdyti gebėjimą keistis įmanoma tik esant šiuolaikiškai šalies mokslo ir technologijų politikai. Mokslas ir naujos technologijos, gilios žinios, žmonių ir institucijų kompetencija – perspektyvus ūkio ir stiprios ekonomikos pagrindas. Varomoji technologijų ir naujovių perdavimo jėga yra universitetų, mokslininkų bei tyrėjų, pramonės ir komercijos įmonių bendradarbiavimas.

30. Skaitmeniniai sprendimai išplečia mokymosi procesą, suteikdami jam visai naują kokybinį lygį. Integravus ir naudojant šias technologijas ugdymo ir ugdymo procesas gali tapti patrauklesniu, įdomesniu ir prieinamu visiems. Socialdemokratai užtikrins valstybės nuolatinės investicijas į švietimo sistemos technologinę plėtrą ir naujų technologinių priemonių bei jų galimybių išnaudojimą švietimo sistemoje ir kultūriniame šalies gyvenime.

31. Prasidėję skaitmenizacijos procesai rodo ypatingai didelį šios specializacijos specialistų poreikį, kuris ateityje augs. Lietuva privalo rūpintis savo gyventojų ateitimi ir gerinti jų įsidarbinimo, tobulėjimo ir apmokėjimo galimybes. Siekdama šio tikslo valstybė privalo didelį dėmesį skirti specialistų, kurie galės save realizuoti šioje srityje rengimui. Privalome skatinti pokyčius švietimo sistemoje, kurie leistų Lietuvai parengti tinkamą kiekį reikiamų specialistų. Taip pat, suprasdami pokyčius darbo rinkoje, privalome sudaryti

tinkamas sąlygas žmonėms, norintiems persikvalifikuoti bei sudaryti sąlygas šių specialistų integracijai.

32. Puoselėsime mūsų kultūros vertybes. Užtikrinsime, kad būtų brandinamas mūsų nacionalinės tapatybės suvokimas, puoselėjama lietuvių kalba ir etninė kultūra, užtikrinta profesionalaus meno kokybė ir sklaida, saugomas mūsų tautos kultūros paveldas. Sukursime naują kultūros politikos modelį, kuris įvardins valstybės įsipareigojimus kultūros srityje, nustatys šios srities plėtotės instrumentus.

33. Plėtosime pilnavertišką ir tolerantišką kultūros aplinką, siejančią kiekvieną iš mūsų su mūsų gyvenamos vietos istorija, tradicijomis, paveldėtomis kultūros vertybėmis.

Inovatyvi ir auganti ekonomika

34. Socialdemokratai užtikrins verslui stabilumą, sąžiningą ir skaidrią konkurencinę aplinką bei sieks, kad verslas jaustų pareigą formuoti valstybės finansus, remti visiško užimtumo siekius. Verslas turi prisiimti atsakomybę padėti dirbantiems kelti jų kvalifikaciją, socialiai dalyvauti visuomenės plėtos procese.

35. Būtina derinti gamintojų konkurenciją ir socialinių partnerių bei institucijų bendradarbiavimą. Tai vienija ir solidarizuoja visus gyventojus. Įmonių konkurencija turi augti kartu su sanglauda bei socialiniu teisingumu gyventojams. Konkurencija būtina, bet turi būti sąžininga, skaidri, užtikrinanti inovacijas, mažėjančias kainas ir aukštesnės kokybės darbo vietas žmonėms.

36. Lietuvos tikslas turi būti taikomųjų mokslo tyrimų plėtra, kuri gali ženkliai prisidėti prie ekonomikos augimo, todėl valdžia privalo nuolat skirti didesnę dėmesį ir didesnę paramą tokiems tyrimams.

37. Lietuva yra vienos iš didžiausių pasaulio rinkų – Europos Sąjungos – dalis, ir su trečiosiomis valstybėmis kontaktuojame vykdydami bendrą Sąjungos narių politiką. Veikdami išvien su kitomis valstybėmis narėmis turime užtikrinti, kad gamintojų konkurencija ir pelno siekimas negriaūtų socialinės apsaugos, nepažeistų darbuotojų teisių, neblogintų darbo sąlygų.

38. Skatinsime visas pažangias Lietuvos visuomenės jėgas, kūrybinę viduriniąją klasę suvienyti savo pastangas kuriant naujų socialinių galimybių Lietuvą, atvirą inovacijoms, ginančią sąžiningą konkurenciją versle, skatinančią verslo subjektų kooperaciją, labiau išsilavinusią, solidaresnę ir teisingesnę.

39. Diegsime tokias priemones, kad augančios ekonomikos rezultatus pajustų visi, mažėtų pasiturinčių ir neturtingų žmonių gyvenimo lygio skirtumai, gerėtų kiekvieno žmogaus gyvenimo kokybė. Laikomės nuostatos, kad mokesčių politika turi būti nukreipta į žmonių socialinės gerovės kūrimą.

40. Remsime valstybės ir verslo bendradarbiavimą, kad būtų skatinamos investicijos, diegiamos naujos efektyvios technologijos, tausojama aplinka. Sieksime, kad tvirtėtų verslo orientacija į veiklą, kurios rezultatai nukreipti ne vien į pelno siekimą, bet ir į tokias sritis, kaip žmogaus teisės, aplinkos tausojimas, socialinis solidarumas ir sanglauda. Atsakingas verslas, įmonių socialinė atsakomybė – esminė darnios plėtos sąlyga.

41. Mūsų ekonominės politikos tikslas – spartinti Lietuvos ekonomikos, grindžiamos aukštosiomis technologijomis ir žinioms bei inovacijoms imlia gamyba, plėtrą, kurti naujas darbo vietas, didinti šalies konkurencines galimybes pasaulinėje rinkoje, diegti strateginio planavimo principus rengiant ilgalaikes ekonomines programas.

42. Naujosios kartos technologijos tobulėja labai greitai, o skaitmeninės rinkos yra itin dinamiškos. Todėl Lietuvai būtinas glaudus bendradarbiavimas ir tarp šios srities mokslininkų, verslininkų, specialistų ir šių paslaugų naudotojų. Valstybė turi kurti ir plėtoti

ši dialogą, kuris yra būtinas Lietuvos technologinei pažangai ir progresui, steigdama ir palaikydama įvairias tokio bendradarbiavimo formas.

43. Vis labiau skaitmenizuojamas pasaulis suteikia naujų ekonominių galimybių mūsų šaliai ir jos žmonėms. Kuriasi ir plečiasi naujos rinkos, kuriose ekonomiškai gali dalyvauti kiekvienas pilietis. Lietuva, turėdama ribotus gamtinius išteklius privalo pasinaudoti šia galimybe. Todėl didelį dėmesį skirsime visuomenės ir verslo švietimui apie naujas galimybes informacinių technologijų sektoriuje ir skaitmeninėse rinkose. Atsižvelgdami į dinamiškoje ir globalioje rinkoje diktuojamus poreikius, kursime tinkamas sąlygas tokio verslo kūrimuisi ir plėtrai.

44. Smulkusis ir vidutinis verslas yra svarbi priemonė nedarbui mažinti ir gyventojų verslumui užtikrinti. Mes įsitikinę, kad lėšos smulkiems ir vidutiniams verslininkams turi būti nukreipiamos per verslo plėtros programas taupiau administruojant lėšų valdymą; skatinamas verslininkų konsultavimas ir mokymas.

45. Plėtodami vartotojų teisių apsaugą, mes skatiname nevyriausybinės vartotojų teisių gynimo organizacijas bendradarbiauti su valstybinėmis vartotojų teisių gynimo ir kokybės kontrolės įstaigomis. Giname kontrolės ir audito įstaigų nepriklausomybę nuo interesų grupių spaudimo, imamės priemonių, kad Lietuvos rinka būtų apsaugota nuo nesąžiningos konkurencijos, naudojant visuotinai pripažintas ir įstatymais įtvirtintas antidempingo, protekcines ir kitas rinkos apsaugos priemones.

Tvari regionų plėtra ir kaimo perspektyva

46. Socialdemokratai įsipareigoja palaikyti tvarią kaimo plėtrą, kurią užtikrintų ūkių konkurencingumo stiprinimas, maisto grandinių organizavimas ir rizikos valdymas, žinių perdavimas ir inovacijos, ekosistemų atkūrimas, išsaugojimas ir gerinimas, atsinaujinančių išteklių naudojimas ir prisitaikymas prie klimato pokyčių.

47. Socialdemokratų tikslas - modernizuoti gyvenimą kaime, taip pat sudaryti geresnes žemdirbių darbo sąlygas. Mes įsipareigojame pasirūpinti, kad už žemdirbių darbą būtų tinkamai atlyginta. Valstybė turi prisidėti prie geresnių gyvenimo sąlygų kaime kūrimo. Stiprinti vietos savivaldą ir bendruomenių veiklą – svarbi mūsų valstybės raidos sąlyga. Įsipareigojame skatinti regionų ekonomikos diversifikavimą užtikrinant, kad didelė dalis darbo vietų juose nepriklausytų nuo žemės ūkio sektoriaus.

48. Pasisakome už konkurencingą, lygiaverčiais partnerystės santykiais reguliuojamą žemės ūkį ir kaimo plėtrą, gyvenimo kokybės kaimo vietovėse gerėjimą ir ūkinės bei socialinės veiklos plėtimą, žemdirbių organizacijų ir kaimo gyventojų bendruomenių savivaldą. Visomis teisinėmis ir ekonominėmis priemonėmis bei būdais turi būti skatinami ir remiami šeimos prekiniai ūkiai, kurie ateityje būtų ūkininkavimo ir gyvenimo būdo kaime pagrindas.

49. Stiprinsime jaunimo užimtumo politiką regionuose, ypač didelį dėmesį skirdami mažiau galimybių turinčio jaunimo įtraukimui į regionų darbo rinką. Skatinsime jaunų specialistų migraciją į labiau nuo didžiųjų miestų nutolusias Lietuvos savivaldybes, taip kurdami darnią regioninės plėtros Lietuvoje politiką bei mažindami socialinę ir ekonominę atskirtį tarp skirtingų Lietuvos regionų.

50. Socialdemokratinė regionų politika remiasi nuostatomis, kad būtina išplėsti ir sutelkti valstybės paramą problemiškiems regionams ne tik suteikiant verslo projektams lengvatines paskolas ar paskolų garantijas, atleidžiant nuo mokesčių, bet ir finansinėmis ar kitomis subsidijų formomis, finansuojant atrenkamus infrastruktūrinius ir socialinius projektus; taikant struktūrinius plėtros reguliavimo svertus naudoti aiškius kiekybiškai

apibrėžtus kriterijus išskiriant labiausiai probleminius regionus. Pagal tuos kriterijus problemineis pripažintiems regionams būtina ieškoti tarptautinės ir teikti Vyriausybės paramą.

51. Mes, socialdemokratai, įsipareigojame sukurti ir įgyvendinti žemės ūkio ir kaimo plėtros strategiją, kuria būtų pasiekta efektyvesnio vietinių genetinių išteklių panaudojimo, skatinama vaisių, uogų ir daržovių sektorių plėtra, plėtojama natūrali paukštininkystė, triušininkystė, avininkystė ir ožkininkystė, mėsinių galvijų auginimas, užtikrintas nykstančių augalų ir gyvulių veislių išsaugojimas, plėtojami ekologiški ūkiai. Sudarysime palankias sąlygas pirminės žemės ūkio produkcijos perdirbimo kooperacijai ir plėtosime specializuotą kooperaciją žemės ūkyje.

Socialiai apsaugota visuomenė

52. Socialdemokratų prioritetas – solidari ir socialiai apsaugota visuomenė, kurioje gera ir saugu gyventi, dirbti, kurti šeimas, gimdyti ir auginti vaikus. Visavertį Lietuvos žmonių gyvenimą turi užtikrinti produktyvus darbas, o negalinčiųjų dirbti – socialinio solidarumo principu grindžiama socialinė apsauga.

53. Vienas pagrindinių socialdemokratų uždavinių – demografinių problemų sprendimas, nes gyventojų skaičiaus didėjimas yra pagrindinė sąlyga tautai išlikti. Dėl šios priežasties skatinsime gimstamumą remdami šeimas. Norime, kad šalies gyventojų skaičius ne mažėtų, o didėtų, kad šeimos norėtų ir galėtų išlaikyti bei deramai išugdyti kuo daugiau vaikų. Esame už tokią šeimą, kokios nori šiandien vaikus auginantys žmonės. Esame įsitikinę, kad vaikų gimimas neturi mažinti šeimos pajamų, riboti abiejų tėvų profesinių siekių, mokymosi, karjeros pasiekimų, jų kultūrinių interesų ir gyvenimo kokybės. Dėl to toliau plėsime universalią paramą kiekvienam vaikui (išmokas, nemokamą maitinimą, neapmokestinamojo pajamų minimumo didinimą ir pan.). Didinsime vaiko priežiūros išmokas. Sudarysime galimybę dirbti abiem tėvams, užtikrindami jų mažamečiams vaikams tinkamą priežiūrą ikimokyklinėse įstaigose.

54. Geros kokybės ir prieinama vaiko priežiūra yra XXI a. Lietuvos šeimų būtinybė. Ilgalaikės vaiko priežiūros atostogos negali būti vienintelė valstybės priemonė gimstamumui skatinti. Vaiko priežiūra turi suteikti vaikams geriausią įmanomą išsilavinimo pradžią, laisvę tėvams įsidarbinti, sukurti darbo vietų ir integruoti šeimas į bendruomenę. Kokybiški vaikų lopšeliai ir darželiai kuria integracijos į bendruomenę pagrindus, pradeda formalaus mokymo procesą. Tinkama vaikų priežiūra įgalina tėvus geriau įsitraukti į darbo veiklą, mažina moterų ir vyrų nelygybę, yra viena iš priemonių vaikų skurdui mažinti. Sudarysime tokias sąlygas, kad kuo daugiau globos reikalingų vaikų surastų namų šilumą naujose šeimose, šeimynose, bendruomenių centruose.

55. Valstybės parama šeimai ir geros sąlygos vaikų auginimui yra Lietuvos ateities garantas. Turime užtikrinti, kad visi vaikai turėtų lygias galimybes įgyti tinkamą išsilavinimą ir kurti savo ateitį, nepriklausomai nuo jų socialinės padėties, kad būtų visokeriopai remiamos nepasiturinčios šeimos ir plečiamos jų galimybės išbristi iš skurdo. Laikomės nuostatos, kad vaikų ugdymas yra šeimos reikalas, kuriam valstybė turi sudaryti palankiausias sąlygas.

56. Nors mūsų visuomenėje veikia daug nevyriausybinių jaunimo organizacijų, bet didelė dalis jaunimo nedalyvauja jokiaje visuomeninėje veikloje. Dar nemažai jaunimo neigiamai žiūri į visuomeninę, politinę veiklą, ignoruoja rinkimus į demokratines

institucijas. Dėl šių priežasčių jaunimo užimtumas per nevyriausybinės organizacijas, neformalų ugdymą ir kitokią pilietinę veiklą bus socialdemokratų prioritetas.

57. Jauni žmonės – besiformuojančios asmenybės, kurioms ypač svarbu sudaryti visas sąlygas mokytis, įsitraukti į kūrybinės visuomenės plėtrą, į mokymosi visą gyvenimą sistemą, įeiti į darbo rinką, kurti šeimą. Aktyvi valstybės jaunimo užimtumo, mokymo ir ugdymo politika turi tapti vienu iš svarbiausių socialinės gerovės kūrimo prioritetų.

58. Skatinsime jaunimo centrų kūrimąsi, kuriuose sau palankią erdvę rastų kuo daugiau jaunų žmonių. Peržiūrėsime jaunimo vasaros poilsio programas. Ypatingą dėmesį skirsime neorganizuotam ir neformalioms grupėms priklausančiam jaunimui, pasiūlydami jam priimtina veiklą užimtumui didinti.

59. Visuomenė turi tinkamai pasirūpinti tais, kurie savo darbu prisidėjo prie šalies klestėjimo, gerovės kūrimo. Baigęs aktyvią darbo veiklą žmogus turi jaustis visaverčiu šalies piliečiu, turėti materialinį pagrindą, nepatirti socialinės atskirties ir aktyviai dalyvauti visuomenės gyvenime. Aprūpinta senatvė – stabilios visuomenės požymis. Užtikrinsime, kad senatvės pensijos niekada nebūtų mažinamos ir nuosekliai didėtų augant valstybės ekonomikai. Plėsimė senjorų galimybes aktyviai dalyvauti kultūriniam, socialiniam ir pilietiniam Lietuvos gyvenime.

60. Nuo socialinio draudimo sistemos priklauso didelės dalies Lietuvos žmonių gyvenimo kokybė. Didinsime šios sistemos tvarumą, saugumą ir adekvatumą. Valstybinis socialinis draudimas turi likti socialinio draudimo pagrindu, tačiau žmonės privalo turėti galimybę prisidėti prie savo pensijų per kaupiamuosius ir profesinius fondus. Sprendimus dėl pensinio amžiaus vėlinimo priimsime tik atsakingai išnagrinėję žmonių galimybes dirbti ilgiau.

61. Visuomenės solidarumas yra vienas iš esminių socialdemokratinės politikos siekių. Ekonominės nelygybės mažinimas – mūsų tikslas. Pagrindinė priemonė šiam tikslui pasiekti yra pajamų perskirstymas, o pagrindinis įrankis – mokesčių politika. Pasiekusi didesnę pajamų perskirstymą per biudžetą valstybė bus pajėgi užtikrinti lygias galimybes savo gyventojams.

62. Valstybės teikiama socialinė apsauga turi užtikrinti būtinas oriam pragyvenimui lėšas visiems piliečiams ir papildomas paslaugas tiems asmenims, kurie dėl senatvės, negalios, artimųjų mirties, globos, ligos, motinystės (tėvystės), nedarbo praranda pajamas ir negali pakankamai aprūpinti savęs arba savo šeimos. Neleisime, kad darbo vietą praradę darbingi ir siekiantys grįžti dirbti asmenys būtų žeminami pašalpomis, kurių neužtenka pragyvenimui. Kova su piktnaudžiavimu socialinėmis garantijomis negali būti priežastimi neginti sąžiningų žmonių, atsidūrusių sunkioje gyvenimo situacijoje, teisių.

63. Būti neįgalium žmogumi Lietuvoje – vis dar iššūkis. Lietuvos socialdemokratų partija pasisako už visavertį ir orų gyvenimą neįgaliesiems žmonėms. Todėl tiek Vyriausybė, tiek savivaldybės turi sparčiau vykdyti didelių globos įstaigų pertvarką, glaudžiau bendradarbiauti su nevyriausybinėmis organizacijomis, bendruomenėmis. Nevyriausybiniis sektorius yra pajėgus teikiant socialines paslaugas, todėl socialdemokratams įtrauks šias organizacijas į bendrą socialinių paslaugų sistemą. Užtikrinsime, kad neįgaliesiems Lietuvoje būtų sudarytos geriausios įmanomos sąlygos gyventi. Visos viešosios erdvės - tiek uždaros, tiek atviros, - bei verslas, kuris aptarnauja klientus, privalės užtikrinti, kad neįgalus žmogus be trečiųjų asmenų pagalbos galėtų laisvai patekti į vidų ir gauti jam reikalingas paslaugas.

64. Socialdemokratams ypatingą dėmesį skirs negalią ar specialių poreikių turintiems vaikams. Bus užtikrintos palankios sąlygos jų vystymuisi ir tapimui visaverčiais visuomenės nariais, o ne valstybės išlaikomais asmenimis. Sieksime, kad valstybinės socialinės integracijos programos pagrindinį dėmesį skirtų negalią turintiems vaikams.

Sveikas žmogus sveikoje aplinkoje

65. Sveikata šiandien suprantama kaip socialinė, fizinė ir dvasinė asmens gerovė, o ne tik ligų nebuvimas. Siekiant sveikatos, reikia gerų gyvenimo sąlygų, saugios darbo ir gyvenamosios bei poilsio aplinkos, sveikos mitybos. Norint Lietuvoje įgyvendinti šiuos reikalavimus, būtina plati sveikatos politika. Ji turėtų apimti sveikatos stiprinimą, ugdymą, saugą, ankstyvą ligų profilaktiką, atliktą laiku ir tikslią diagnostiką, kvalifikuotą gydymą ir reabilitaciją.

66. Lietuvoje turi būti tobulinama nacionalinė sveikatos sistema. Joje kartu su pagalba asmens sveikatai turi būti ir efektyvi visuomenės sveikatos priežiūros sistema – ligos ir nesveikatos priežastys būtų ne tik išaiškinamos, bet ir užkertamas kelias joms atsirasti.

67. Lietuvos sveikatos sektoriui skiriamos lėšos nėra išnaudojamos efektyviai. Esame vieni iš pirmaujančių Europoje pagal lovų skaičiaus ir gyventojų santykį, o tai neleidžia privalomojo sveikatos draudimo lėšų nukreipti į medicinos darbuotojų atlyginimų didinimą ir gydymo priemonių prieinamumą gyventojams. Socialdemokratų tikslas – pasiekti, kad medicinos įstaigų tinklas būtų optimalus, o medicinos įstaigų paslaugos būtų efektyvios.

68. Tinkama, visiems prieinama ir jautri pacientui sveikatos apsaugos sistema, sauganti kiekvieno žmogaus didžiausią vertybę – sveikatą, yra modernios ir atsakingos valstybės požymis ir garbės reikalas. Susirgimų profilaktika, išankstinis ligų diagnozavimas ir tinkamai organizuota visuomenės sveikatinimo veikla padeda žmonėms ilgiau gyventi, jaustis saugiai, laiku pastebėti ir įveikti ligas bei sveikatos sutrikimus.

69. Būtina užtikrinti atsakomybę ir kompensacijas už žalą sveikatai dėl blogo gydymo, kenksmingos aplinkos ar informacijos apie ją stokos. Kiekvieną žmogų būtina suinteresuoti saugoti ir stiprinti savo sveikatą, rūpintis sveika gyvenamąja aplinka.

70. Būtiną medicinos pagalbą visose medicinos įstaigose turi būti teikiama nemokamai. Ji turi būti visuomenei priimtina ir prieinama. Medicinos įstaigų paslaugos, teikiamos pacientams, turi būti tinkamai finansuojamos valstybės (savivaldybių), sveikatos draudimo ar privačiai. Besimokančiam jaunimui odontologinė pagalba turi būti nemokama, o visiems kitiems - prieinama. Mokyklose turi būti užtikrinama profilaktinė moksleivių sveikatos priežiūra.

71. Įsipareigojame valstybės ir savivaldybių lygiu skirti ypatingą dėmesį kovai su girtavimu, plėtoti aktyvaus gyventojų poilsio ir rekreacijos infrastruktūrą, žaidimų aikšteles, sveikatingumo trasas, rekreacines ir kitas paskirties objektus bei kultūrinę atmintį puoselejančius ženklus.

72. Sudarysime teisingas ir ekonomines sąlygas sparčiam universalių sporto klubų, kaip pirminių nacionalinės kūno kultūros ir sporto sistemos subjektų, sparčiam vystymuisi, skatinsime jų indėlį į fizinį vaikų ir jaunimo ugdymą bei sveikatos stiprinimą. Skatinsime neprofesionalų sportą kaip jaunimo užimtumo formą, sukurdami tam reikalingą infrastruktūrą.

73. Sveika aplinka – pagrindinė sąlyga žmogui būti sveikam. Dėl šios priežasties Lietuvos socialdemokratų partija ypač didelį dėmesį skirs racionaliam gamtos išteklių naudojimui, ekosistemų stabilumo užtikrinimui, nuosekliam aplinkos taršos mažinimui. Mūsų prioritetas –

sveika, švari ir saugi aplinka, darniai tenkinanti visuomenės, aplinkosaugos ir ekonomikos poreikius.

74. Socialdemokratai yra už darnų plėtojamą, ciklinę ekonomiką, bioekonomiką ir biotechnologijas, ekologinę žemdirbystę, atsinaujinančių išteklių energetiką, beatliekes ir mažaatliekes technologijas, aplikos ir gamtos apsaugą. Esame ir būsimė įsipareigoję visomis priemonėmis siekti aplinką tausojančios tvarios pramonės plėtojimo ir mažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimą į aplinką.

75. Išmanūs sprendimai ir išmani ekonomika leidžia mažinti aplinkos taršą, maksimaliai sumažinant žmogaus veiklos daromą neigiamą poveikį gamtai. Pasitelkus šias išmaniausias priemones galime kurti sveikesnius ir draugiškesnius aplinkai miestus, bendruomenes ir organizuoti žmonių veiklą taip, kad vykdydami ją darytume kuo mažiau žalos gamtai. Todėl privalome diegti, palaikyti ir skatinti išmaniųjų technologijų, tausojančių aplinką naudojimą valstybės valdyje ir kasdieniniam žmonių gyvenime.

76. Socialdemokratų nubrėžta energetikos perspektyva - energijos vartojimo efektyvumo didinimas, savų elektros generavimo pajėgumų (visų pirma, atsinaujinančių išteklių energetikos) plėtojimas, hidroakumuliacijos modernizavimas ir plėtojimas, išskaidytosios (decentralizuotos) elektros generacijos ir akumuliacijos plėtojimas, išmanieji elektros tinklai, biokuro ir biomasės kogeneracijos plėtojimas, atsinaujinančių išteklių energetikos diegimas pastatuose.

77. Solidari visuomenė apima ne tik solidarumą tarp žmonių, bet taip pat ir gyvūnų, gyvenančių greta mūsų, teisių apsaugą. Mes užtikrinsime naminių gyvūnų teisių apsaugą ir neišvengiamą atsakomybę tiems, kurie juos kankins, aktyviai ir nuosekliai kovosime su brakonieriaivimu.

Glaudūs ryšiai su pasaulio lietuviais ir solidarumas su visų tautybių žmonėmis

78. Lietuvos demografinė padėtis – nuosekliai blogėjantis dirbančiųjų santykis su nedarbingo amžiaus asmenimis – reikalauja neatidėliotinų valstybės sprendimų išsivijos susigrąžinimo į Lietuvą klausimais. Socialdemokratai įsipareigoja sukurti ir įgyvendinti sistemine valstybės programą, paremtą ekonominėmis, socialinėmis, švietimo ir kitomis skatinimo priemonėmis, kuri leistų užtikrinti reikšmingos dalies darbingo amžiaus išsivijos grįžimą į Lietuvą. Tam turi būti pasitelkti visi reikalingi valstybės ištekliai, nes nestabilizavę demografinės padėties neišvengsime milžiniškų ekonominių ir socialinių problemų.

79. Socialdemokratai laikosi vienareikšmiškos nuostatos, kad kiekvienas lietuvis, nepriklausomai nuo to, ar jis įgijo kitos valstybės pilietybę, privalo turėti teisę išsaugoti Lietuvos pilietybę. Nuosekliai sieksime, kad šis principas būtų įtvirtintas Lietuvos Respublikos Konstitucijoje ir įstatymuose.

80. Užsienio lietuvių bendruomenės, jaunimo sąjungos ir kitos užsienio lietuvių organizacijos yra lietuviybės lopšiai visame pasaulyje. Lietuvos socialdemokratų partija įsipareigoja visokeriopai jas remti taip užtikrinant, kad jų veikla, padedanti išlaikyti lietuvių diasporos ryšį su Tėvyne, nenutrūktų ir būtų stiprinama.

81. Socialdemokratai įsitikinę, kad lietuviškų mokyklų užsienio valstybėse išlaikymas ir plėtra yra vienas iš kertinių uždavinių siekiant išsaugoti lietuvių diasporos tautinį tapatumą.

82. Socialdemokratai įsipareigoja užtikrinti abipusį ryšį tarp užsienyje gyvenančių lietuvių ir Lietuvos siekiant išlaikyti šių žmonių susidomėjimą Lietuva ir jos

gyvenimu bei paskatinti juos savo gerąja patirtimi prisidėti kuriant savo Tėvynės gerovę. Lietuvos valdžia privalo diegti ir plėtoti e-demokratijos instrumentus, tarp jų ir internetinį balsavimą, kurie įgalintų toli nuo Lietuvos gyvenančius lietuvius būti šios šalies dalimi.

83. Socialdemokratai įsitikinę, kad, norint užtikrinti lietuvių diasporos ryšį su Tėvyne bei išlaikyti jų pasitikėjimą Lietuva, Lietuva privalo savo piliečiams, tiek gyvenantiems ir dirbantiems, tiek besilankantiems svetur, užtikrinti efektyvias konsulines paslaugas.

84. Socialdemokratai pripažįsta, kad emigraciją iš Lietuvos lemia ne vien ekonominiai valstybės rodikliai. Ne mažiau svarbu ir bendra laisvės, tolerancijos ir solidarumo atmosfera valstybėje. Siekdama, kad žmonės iš Lietuvos nevyktų gyventi į kitas valstybes, Lietuva turi dėti visas pastangas, kad pati taptų pilnaverte demokratine ir pažangia valstybe ne tik ekonominiu, bet ir teisiniu bei kultūriniu aspektais.

85. Tautinis atgimimas Lietuvoje paskatino atgimti ir kitas Lietuvos tautines bendrijas. Atsirado daug judėjimų ir grupių, kurios rėmė tautinių vertybių atgimimą, kultūrinę, švietėjišką veiklą. Tačiau dažnai tautinės bendrijos veikė uždara, aprėpdamos tik savo tautines grupes ar jų dalį. Tautinių bendrijų uždaramą bei pasyvumą iš dalies lėmė ir nepakankamai aiški bei kryptinga valstybės politika šioje srityje.

86. Socialdemokratų pozicija tautinių bendrijų atžvilgiu yra aiški. Mes už valstybę, kuri savo piliečiui, nepriklausomai nuo jo tautybės ar pasaulėžiūros, garantuoja lygias politines, ekonomines, socialines ir kultūrinės teises bei laisves. Pripažįstame visuomenę, kuri saugo piliečių tautinį identitetą, kultūros tęstinumą, skatiname tautinę savimonę bei jos saviraišką, kultūrinį klestėjimą.

87. Socialdemokratai siekia užtikrinti Lietuvoje gyvenančioms tautinėms bendrijoms galimybes: visaverčiai įsilieti į visuomeninį, politinį, ekonominį ir kultūrinį valstybės gyvenimą; puoselėti ir plėtoti savo nacionalines kultūrinės tradicijas; vartoti gimtąją kalbą ir jos mokytis, gimtąją kalbą leisti laikraščius, turėti savo radijo ir televizijos laidas; viešai ir laisvai reikšti savo nuomonę visais su bendrija susijusiais klausimais, burtis į visuomenines kultūrinės organizacijas; užsiimti kūrybine, literatūrine, švietėjiška veikla savo gimtąją kalbą, palaikyti ryšius su jų giminėmis; steigti galerijas, muziejus, namus, klubus, memorialines vietas ar kitomis formomis kaupti, puoselėti, propaguoti tautinių bendrijų kultūrinės vertybes, steigti fondus kultūrinei–visuomeninei veiklai remti; užtikrinti valstybės apsaugą ir globą svarbiems tautinių bendrijų kultūros, architektūros, istorijos paminklams; išmokti valstybinę kalbą; išpažinti savo religiją.

88. Pagarba egzistuojantiems skirtumams ir rėmimasis bendromis europinėmis vertybėmis yra pozityvios integracijos pavyzdys. Migracija turi būti valdoma šalių viduje nepamirštant padėti kovoti su skurdu ir konfliktais kaimyninėse šalyse. Ekonominė migracija turi būti siejama su visuomenės integralumo ir kultūrinio tautinio identiteto stiprinimu.

Garantuotos žmogaus teisės ir laisvės

89. Teisinė valstybė grindžiama teisės viešpatavimo principu. Valstybės įstatymai ir jų įgyvendinimo priežiūra turi realiai užtikrinti žmogaus teises ir laisves ir prieinamą jų gynimo mechanizmą. Tik žinodami savo teises žmonės gali jas ginti, todėl būtinas visuotinai prieinamas teisinis švietimas. Kokybiška teisinė pagalba turi pasiekti visus, kuriems ji yra reikalinga tam, kad apgintų savo pažeistas teises ir laisves.

90. Visi žmonės lygūs, nepaisant jų lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų, pažiūrų ir kitų Lietuvos Respublikos tarptautinėse sutartyse ar įstatymuose numatytų pagrindų. Lietuvos socialdemokratų partija griežtai pasisako prieš diskriminaciją ir neapykantos kurstymą. Tobulinsime teisės aktus, kurie padėtų kovoti su neapykantos nusikaltimais nepaneigdami žodžio laisvės, kaip vienos iš svarbiausių demokratinės valstybės teisių. Lietuvos gyventojų įvairovė – modernios šalies stiprybė. Žmonės turi būti nediskriminuojami nuo gimimo. Valstybė turi prisiimti atsakomybę už laimingą ir saugią vaikystę be diskriminacijos.

91. Lyčių lygybės užtikrinimas išlieka vienu didžiausių iššūkių, kuris tampa kliūtimi užtikrinti galimybių lygybę visiems Lietuvos gyventojams, stabdo ekonominę ir socialinę visuomenės pažangą. Siekdami užtikrinti darnią valstybės raidą, Lietuvos socialdemokratų partija pasisako už nuoseklų lyčių lygybės principo įgyvendinimą visuomenėje ir šeimoje.

92. Socialdemokratinės valstybės pareiga yra ne tik užtikrinti, kad žmonių teisės būtų nepažeidžiamos, bet taip pat ir garantuoti jiems pozityvias teises – teisę į sveiką maitinimą, teisę į būstą, teisę į kokybišką ir prieinamą švietimą, teisę į sveikatos priežiūrą, teisę į socialinę apsaugą, teisę į darbą. Lietuvos socialdemokratų partija savo tikslų laiko šių teisių neatsiejamumo nuo kitų žmogaus teisių įtvirtinimą.

93. Smurtas šeimoje yra nusikaltimas luošinantis žmonių gyvenimus ir darantis didelę ekonominę ir moralinę žalą visuomenei. Kompleksinėmis priemonėmis sieksime, kad būtų užtikrintas nukentėjusiųjų saugumas, smurtautojų atsakomybė ir nusikaltimų prevencija.

94. Laikomės nuomonės, kad teisinės pagalbos prieinamumas negali priklausyti tik nuo žmogaus pajamų ir turto. Kokybiška teisinė pagalba turi pasiekti visus, kuriems ji yra reikalinga tam, kad apgintų savo pažeistas teises ir laisves.

95. Demokratinė valstybė privalo užtikrinti kiekvienam jos gyventojui teisę laisvai išpažinti jo pasirinktą religiją arba neišpažinti jokios. Tuo pačiu Lietuva, būdama teisinė pasaulietinė valstybė, privalo bendradarbiauti su religinėmis bendruomenėmis, tačiau turi užtikrinti, kad nė vienai religinei bendruomenei nebūtų sudaryta išskirtinių sąlygų daryti įtaką valstybės ir savivaldybių valdžios priimamiems sprendimams.

96. Valstybė privalo užtikrinti visas asmenų konstitucines teises, saugoti viešąją tvarką ir rimtį, užkirsti kelią galimiems nusikaltimams bei kitiems teisės pažeidimams, kruopščiai juos tirti, atskleisti, teikti gyventojams teisinę pagalbą. Pačios visuomenės labai būtina suderinti savivaldybių ir policijos funkcijas užtikrinant viešąją tvarką ir visuomenės saugumą, gerinti policijos pareigūnų atranką į tarnybą, jų mokymą, profesinę kvalifikaciją, policijai aktyviai bendradarbiauti su nevyriausybinėmis organizacijomis bei gyventojais.

Saugi ir užtikrinta Lietuvos ateitis

97. Socialdemokratų partija laikosi nuostatos, kad efektyvi ir nuosekli Lietuvos užsienio politika turi būti grindžiama solidararaus demokratinių valstybių bendradarbiavimo, gerų kaimyninių santykių palaikymo, tarptautinės teisės viršenybės, pagarbos žmogaus teisėms ir laisvėms principais. Pagrindinis Lietuvos užsienio politikos tikslas – tinkamai apsaugoti valstybės nepriklausomybę, adekvačiai atsakant į regione ir pasaulyje išskylančias grėsmes kartu užtikrinant sėkmingą ekonominę ir socialinę valstybės plėtrą.

98. Stipri ir vieninga Europos Sąjunga ir toliau lieka svarbiausiu Europos politinės, ekonominės ir socialinės raidos faktoriumi. Vidinio ES solidarumo ir vienybės

išsaugojimas, eurozonos stabilumas ir ekonomikos augimas – ilgalaikis ir esminis Lietuvos interesas.

99. Nacionalinio saugumo tikslas – pasiekti, kad būtų panaikintos arba sumažintos iki minimumo visos galimos grėsmės Lietuvos žmonėms ir valstybei. Tos grėsmės gali būti politinės, ekonominės, karinės, socialinės, kultūrinės, ekologinės ir kitokios. Žmogus ir valstybė yra nesaugūs dėl politinio nestabilumo, ekonominio nuosmukio, socialinės įtampos, nacionalinio tapatumo silpnėjimo, gamtos užterštumo, didėjančio nusikalstamumo, priešišku karinių, jėgos struktūrų keliamų pavojų, terorizmo grėsmės. Būtina įvertinti ir atitinkamai reaguoti į naujas grėsmes, kylančias energetiniam, informaciniam, kibernetiniam ir kitokiam saugumui. Nacionalinio saugumo politika turi apimti šių klausimų visumą, atsižvelgti į visą grėsmių kompleksą, o tam būtinas nedviprasmiškas europinės ir transatlantinės integracijos užtikrinimas.

100. Remdamiesi tokia sistemiška nacionalinio saugumo samprata, suvokiame, kad nacionalinį saugumą užtikrina daugybė priemonių. Įgyvendindami savo vidaus ir užsienio politiką, turime suprasti, kad užtikrinsime valstybės ir visuomenės saugumą tik sėkmingai įgyvendinę savo ekonominius, socialinius, kultūrinius, ekologinius tikslus, ir įsipareigojame tai padaryti.

101. Socialdemokratai tęs Lietuvos kariuomenės modernizaciją, savanorystės palaikymą, ypatingą dėmesį skirsime karių koviniam rengimui ir tarnybos sąlygų, karinės infrastruktūros gerinimui, kad karo tarnyba būtų patraukli. Būtina palaikyti optimalų karinių dalinių skaičių, didinti karinių vienetų komplektavimą, vykdyti modernios ginkluotės įsigijimą, kurti šiuolaikišką, gerai apginkluotą ir su sąjungininkais pasirengusią veikti kariuomenę. Stiprinti priimančiosios šalies paramą sąjungininkams. Užtikrinsime, kad Lietuvos kariuomenė nuosekliai stiprintų ryšius su visuomene. Prireikus padėtų civilinėms institucijoms teikti paramą žmonėms stichinių nelaimių ir kitais ekstremaliais atvejais, telktų piliečius visuotiniam pasipriešinimui prieš bet kokią agresorių. Lietuvos kariuomenė padės šeimai, mokyklai ir visuomeninėms organizacijoms patriotiškai ugdyti jaunimą, kartu su Krašto apsaugos savanorių pajėgomis bei Šaulių sąjunga naujomis formomis skatins piliečių ryžtą ginti Tėvynę ir šalies laisvę.

102. Geri santykiai su draugiškomis kaimyninėmis valstybėmis turi būti plėtojami realiais veiksmais. Mes turime glaudžiai bendradarbiauti su kaimyninėmis valstybėmis, su kuriomis mus sieja bendros demokratinės vertybės, istorija ir kultūra ar interesai. Tai lemia šalies saugumą, jos socialinę ir ekonominę gerovę bei plėtrą. Socialdemokratai ir toliau nuosekliai veiks stiprindami Baltijos valstybių vienybę ir bendradarbiavimą, stiprins politinius ir ekonominius ryšius tarp Baltijos ir Skandinavijos valstybių, plėtos ir aktyvins dialogą su Lenkija strateginiais abiemis šalims klausimais.

103. Kartu su partneriais diplomatinėmis priemonėmis sieksime, kad Rytų partnerystės valstybėse išskylančios problemos būtų sprendžiamos XXI amžiui tinkamomis priemonėmis ir remiantis pagarba tarptautinei teisei, gerbiant valstybių integralumą, suverenitetą ir teisę rinktis gynybos, politines ir ekonomines organizacijas.

104. Pagrindinis politikos Rusijos atžvilgiu tikslas yra skatinti šią svarbią Lietuvos kaimybę atsisakyti jėgos naudojimo, karinės agresijos ir kitų neteisėtų veiksmų tarptautinėje politikoje, grįžti prie pagarbos tarptautinės teisės normoms ir principams bei atitaisyti padarytą žalą tarptautinei saugumo architektūrai ir kaimyninių šalių suverenitetui bei teritoriniam vientisumui, o vidaus politikoje nuosekliai įgyvendinti demokratijos ir teisės viršenybės principus bei gerbti pagrindinis žmogaus teises ir laisves.

105. Plečiantis Europos Sąjungai bei vienijantis Europai ypač svarbų vaidmenį šalia tradicinės valstybių diplomatijos įgauna parlamentinė diplomatija. Bendros nacionalinių parlamentų ir Europos Parlamento narių pastangos siekti tvirtos taikos, tvarios

plėtos, geros kaimynystės yra tvirtas pagrindas Europos Sąjungos bendros užsienio ir saugumo politikos bei Europos saugumo ir gynybos politikos tikslams pasiekti. Tvirtai pasisakome už nacionalinių parlamentų vaidmens Europos Sąjungoje stiprinimą ir parlamentinės diplomatijos plėtojimą įgyvendinant ES politikos darbotvarkę.

106. Socialdemokratai įsitikinę, kad energetinis saugumas yra ypač svarbus politinės ir ekonominės nepriklausomybės elementas. Lietuva privalo aktyviai veikti stiprindama bendros ES energetikos politikos išorės dimensiją bei vieningą koordinuotą dialogą su trečiosiomis šalimis.

107. Naujų saugumo iššūkių šviesoje NATO ir toliau lieka vienintele kolektyvinės gynybos sistema, užtikrinančia krizių prevenciją, galimų agresijų atgrasymą, taikos palaikymo misijas ir kolektyvinę gynybą galimų išpuolių atvejais. Neabejojame, kad NATO privalo keistis, reaguodama į plėtrą ir naujas grėsmes. NATO formate privaloma siekti bendro sutarimo su sąjungininkais. NATO suteikia savo nariams tvirtas saugumo garantijas. Lietuva privalo užtikrinti tinkamos galios gynybinę parengtį ir kiek įmanoma greičiau pasiekti, kad būtų vykdomi gynybos finansavimo išsipareigojimai, prisiimti stojant į šią organizaciją. Esminis Lietuvos interesas – visomis priemonėmis stiprinti Europos Sąjungos ir JAV santykius bei plėsti Lietuvos ir JAV strateginį bendradarbiavimą, ypač karinio saugumo, energetikos ir ekonomikos srityse, siekti tiesioginio JAV karinių pajėgų buvimo Baltijos ir vidurio Europos valstybėse.

108. Lietuvos užsienio politikoje vis didesnę vaidmenį vaidina užsienio politikos ekonominė dimensija. Ekonominės diplomatijos plėtra formuoja palankią verslui aplinką užsienyje. Aktyviai veiksime padėdami verslui plėsti eksporto rinkas, analizuodami ir siūlydami naujas galimybes, tirdami rinkų patikimumą ir prognozuojamumą. Perspektyviose rinkose organizuosime verslo misijas, ieškosime naujų, efektyvių darbo formų.

Atvira ir atsakinga valdžia

109. Demokratinės visuomenės principas – ne valdžia suteikia žmonėms teises ir laisves, o rinkėjai suteikia valdžiai įgaliojimus ginti žmogaus teises ir laisves. Tik vadovaujantis šiuo principu demokratiniai santykiai tiesiogiai susijungia su atsakomybe visuomenei.

110. Pažanga – valstybės raidos variklis, o Lietuvos žmonių dalyvavimas demokratinuose procesuose – neįkainojama vertybė, kurią reikia stiprinti ir puoselėti. Šiuolaikinės informacinės technologijos leidžia sukurti platformas, kurių dėka piliečiai gali lengviau įsitraukti į valstybės valdymą įvairiose šių procesų stadijose - nuo pasiūlymų teikimo iki dalyvavimo rinkimuose. Demokratijos užtikrinimui ir plėtrai yra būtinas platus piliečių įsitraukimas į politikos formavimą ir įgyvendinimą. Todėl skatinsime kurti ir diegti technologinius sprendimus, kurie užtikrins ir skatins Lietuvos gyventojų pilietinių ir politinių teisių įgyvendinimą, sieksime įvesti internetinį balsavimą visų lygių rinkimuose ir referendumuose.

111. Įgyvendinę tiesioginius merų rinkimus, ir toliau sieksime demokratizuoti valdžios atstovų skyrimo procedūras bei reformuoti sprendimų priėmimą taip, kad jis atitiktų tiek demokratiškumo, skaidrumo ir teisėtumo principus, tiek Lietuvos žmonių lūkesčius.

112. Pasinaudojant išmaniųjų technologijų teikiamomis galimybėmis galima pasiekti ženklų progresą, norint valstybės valdymą padaryti efektyviu ir skaidriu, todėl pasisakome už platų šių informacinių technologijų naudojimą organizuojant ir vykdant valstybės valdymą visose šių procesų pakopose.

113. Valdžios skaidrumas gali būti pasiekiamas tik per jos atvirumą. Nuosekliai sieksime, kad valstybė nuolat investuotų į duomenų atvėrimą užtikrinant asmens duomenų apsaugą. Taip bus sudarytos galimybės piliečiams ir nevyriausybinėms organizacijoms nuolat stebėti valdžios veiklą bei priimamus sprendimus.

114. Pasitelkiant informacines technologijas, valstybė gali lengviau spręsti visuomenėje kylančius socialinius, ekonominius, viešosios tvarkos užtikrinimo ir kitus iššūkius. Pasitelkiant programinę įrangą galima spręsti šias problemas ne tik pasiekiant užsibrėžtą tikslą, tačiau ir skatinant bendruomeniškumą bei solidarumą. Valstybė privalo sukurti aplinką, kurioje tokie sprendimai gali būti sukurti ir skatinti jau sukurtų priemonių panaudojimą.

115. Piliečių susibūrimai į jų interesus tenkinančias nevyriausybinės organizacijas ir kitus susivienijimus sudaro puikias sąlygas pilietinei visuomenei formuotis. Nevyriausybinių organizacijų tinklas įgalina įgyvendinti konstitucines žmogaus teises visuomenėje, padeda plėtoti demokratijai. Nevyriausybines organizacijas ir jų susivienijimus turi įgyti daugiau teisių sprendžiant savivaldos ar valstybinės svarbos klausimus.

116. Lietuvos Respublikos Konstitucija vietos savivaldą įtvirtina kaip savarankišką valdžios įgyvendinimo formą. Pilietinė (atvira) visuomenė bei savivaldos institucijų egzistavimas yra pagrindiniai teisinės valstybės požymiai. Savivalda – tai suvienytos visuomenės teisė ir galimybė veikti per savarankiškas, savaveiksmes ir visuomenės kontroliuojamas vietinio valdymo institucijas, reguliuoti visuomeninius reikalus ir užtikrinti žmogaus teisių ir laisvių įgyvendinimą. Vietinės valdžios organai turi turėti visišką veiksmų ir iniciatyvos laisvę vykdyti jiems rinkėjų patikėtus visuomeninius įpareigojimus.

117. Šiandien Lietuvoje nuolat kuriasi kaimų, miestelių, miestų gatvių ar rajonų bendruomenės. Jos papildo savivaldos bendruomenės demokratines galimybes. Dėl to ypač svarbu suteikti tokioms bendruomenėms teisę aktyviai dalyvauti sprendžiant joms aktualius klausimus, įtvirtinant tai įstatymiškai, apibrėžiant jų ir savivaldybių tarybų bendradarbiavimą. Svarbu vykdyti ir tolimesnę savivaldos reformą, kad Lietuvoje susiformuotų gyvybingos savivaldžios administracinės teritorijos.

***

Lietuvos socialdemokratų partija yra pajėgi įgyvendinti šią programą. Ji turi didžiulę politinės ir organizacinės veiklos patirtį, nuolat atsinaujinantį intelektualinį potencialą, daugybę drąsių ir energingų narių bei bendraminčių, kad galėtų sėkmingai realizuoti nusibrėžtus tikslus, atsakyti į nuolat išskylančius naujus iššūkius.

Naujoji Lietuva – tai klestinti gerovės valstybė, saugi, laiminga ir solidari visuomenė, laisvas, lygus ir kūrybingas žmogus. Tai reali mūsų ateities vizija, tai kelias, kurį siūlo ir renkasi Lietuvos socialdemokratija. Tikime, kad programa įkūnija daugelio kartų, įvairių visuomenės sluoksnių svajones ir lūkesčius.